

גליון נושא: 'פולמוס הפילטרים'

בס"ד, יום ג' לפרשת שלח, ט"ו סיון תשע"ו.
 דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות מסכת פסחים דף יז:
 לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'.
 נודב להצלחת התורם ובני ביתו ברוחניות ובגשמיות.

פנינים

ברכה ואמבטי'ה לטבילת עזרא

שאלה: האם אפשר לטבול בברכה או באמבטי'ה לטבילת עזרא, או בטבילה לתוספת קדושה של ערב שבת?

תשובה: נפסק במשנ"ב (סימן פ"ח ס"ק ד') בשם האחרונים שארבעים סאה מים שאובים כשרים לטבילה עזרא. וכתב בספר פסקי תשובות (סימן פ"ח אות ו', עיי"ש בהערות כל המקורות לדבריו) ובלבד שלא יהיו זוחלין, וגם לא יהיו בתוך כלי, שאלו פסולים מדאורייתא. משא"כ שאובין כשרים מן התורה ולכן כשרים גם לטבילת בעל קרי, וגם לתוספת קדושה, ולכוונות האר"י ז"ל, ולקבלת הארת הקדושה בערב שבת וערב יו"ט וכיוצא בזה, אם כי נכון להדר לכתחילה על מקוה כשירה בכל ההידורים.

כשלא עובד: ולכן כאשר הפילטר לא עובד בברכות שחיה כשרים מדינא לטבילת עזרא ולתוספת קדושה, למרות שמצד התקן הפילטרים המים יוצאים ונכנסים ללא הרף אינו פסול משום זוחלין, כיון שכעת אינו פועל. למרות שיתכן שיש זחילה מועטת עקב חוסר ההקפדה על איטום מוחלט בכל שטח מקוה המים, מכל מקום כל שהזחילה אינה ניכרת בהדיא אינה פוסלת.

שיעורים של המקוה: בספר דברי יחזקאל להגה"ק משינאוא (בתשו' בבסוה"ס סי' י"ג) שאמבטי אשר נקובה כשפופרת הנוד, וקבועה לקרקע כשירה לכו"ע לטבילת עזרא אם מחזקת שיעור מ' סאה.

והנה השיעור של 40 סאה לפי שיעור הגר"ח נאה הוא - 333 ליטר מים, ושיעור שפופרת הנוד 3.8 ס"מ. ולדעת החזו"א השיעור של 40 סאה הוא - 576 ליטר. ושיעור שפופרת הנוד 4.8 ס"מ.

ומכיון שבתקנתא דרבנן שומעין להקל, אם כן מי שיש לו אמבטיה אשר יכול למלאותה - 333 ליטר מים, ונקב הניקוז של המים הוא בקוטר של 3.8, כשירה היא מעיקר הדין לטבילת עזרא כשנקב יציאת המים סתום כהוגן אך צריך שיוכל לטבול כל גופו בבת אחת. עד כאן מספר פסקי תשובות. [העירו: מצד המציאות, באמבטיה סטנדרטית אין מצוי שיוכל להכיל 333 ליטר, ורק בגודל מיוחד קיים אפשרות זו].

אמנם יש לציין למה שכתב בספר 'טהרת הקודש' לאדמו"ר מתולדות אהרן, רבי אהרן רוט זצ"ל, שיש להחמיר במקוה המיועד לטבילת עזרא, כמו במקוה המיועד לטבילה דאורייתא. ולכן במקוואות של חסידי 'תולדות אהרן' ו'תולדות אברהם' יצחק' מקפידים שלא יהא פילטר בכלל, כמו במקוה של טבילה דאורייתא [יש מהם שהתקינו משאבה חיצונית המרוקנת את המקוה לגמרי כאשר לא טובלים, ומטהרת את המים בחוץ, בסיום התהליך המים מוזרמים חזרה לתוך בור הטבילה] (נ.ה.ש.). ❖

הצדדים להחמיר ולהקל

בעלון הקודם הובא כל צדדי הנדון בפילטרים מצד עיקר הדין האם יש בזה חשש של זוחלין, או חשש של שאובין, כעת נביא פולמוס בצדדים נוספים שיש לכאן ולכאן. צדדים אלו נוגעים בעיקר, במקוואות שמיועדים לטבילה דאוריתא!

1. להרויח את שיטת הראב"ד

המקילים: לדעת הג"ר מאיר פוזן שליט"א (מח"ס 'אור מאיר' על הזמנים ועל מקוואות, אביו של הג"ר שלמה פוזן שליט"א רב נאות הפסגה מודיעין עילית) אדרבה יש מעלה במקוה שיש בו פילטר, שבכך מרויחים את שיטת הראב"ד שצריך שיהא בבור הטבילה כ"א סאה מי גשמים, וכשאין פילטר בדרך כלל מחליפים את המים כל יום, וקשה מאוד שיהא למקוה אוצר ענק שיספיק לכ"א סאה עבור 365 יום. אבל כשיש פילטר יכול להחליף את המים אחת לתקופה, ואז יוכל לקיים בשופי את החומרא של הראב"ד. והרחיב בכל זה הגר"מ פוזן בספרו **אור מאיר** (על מקוואות ח"א בקונטרס שבסוף הספר, עמוד תה והלאה).

ואין זה קולא שהרי רוב הפוסקים סוברים להלכה שמעיקר הדין הפילטר זה טוב, ורק

שלמעשה הורו לא לעשות את זה במקוה דלמא אתי למסרך, אבל כשאין חשש זה שפיר יש מעלה בפילטר. בפרט שאפשר לטבול כאשר הפילטר אינו עובד, ואז אין חשש מדינא גם לדעת המחמירים כי אם למיגדר מילתא, וכיון שלא היה גזירת חז"ל על זה אין יכולים לחדש גזירה לבד (א.כ.). ואדרבה מצינו בב"י (סוף סימן רא) שאין לחוש אולי לא עשו את ההמשכה כדן, מכיוון שרוב העושים את המקוואות בקיאים, ואין לגזור אולי לא יעשו כדן.

שיטת הרמב"ם והראב"ד: למרות שלדעת רוב הראשונים וכך נפסק בשו"ע אין צריך שישאר כ"א סאה מי גשמים במקוה, מכיון שכל מים שנכנסו במקוה הוכשרו. אולם כבר כתב הש"ך (סימן ר"א ס"ק סג) שבעל נפש יחמיר את שיטת הרמב"ם (מקוואות פ"ד ה"ז) והראב"ד שיש בזה פסול של נטל סאה ונתן סאה שכשר רק עד רובו של מקוה, וצריך שישאר כ"א סאה מי גשמים. וכן כתב בשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"א סימן מב) שראוי להחמיר כדעת הרמב"ם. וידוע שהג"ר מאיר ברנדסדופר זצ"ל החמיר במקוה שמיועד לטבילה דאוריתא, שיהא בו כ"א סאה מי גשמים (אם כי לא היקל בעניין הפילטרים), וכן נהוג בהרבה מקוואות להחמיר את שיטת הראב"ד במקוה שמיועד לטבילה דאוריתא.

2. פירוכות

יש מערערים על טענה זו מכמה אנפי. 1. מטו משמיה דהגרא"מ שך זצ"ל שעדיף לא לדקדק לבנות מקוה שיהא בו כ"א סאה כשיטת הראב"ד, כי יבואו להוציא לעז על מי שאינו מחמיר את שיטת הראב"ד (א.כ.). 2. עיין חזו"א (יו"ד סימן קכג ס"ק ב') שהפתרון שעשו בזמנו לצאת שיטת הראב"ד אינו מועיל. ועיין במעשה איש (כרך ד' עמוד ק, קא) שהחזו"א לא רצה להחמיר את שיטת הראב"ד כיון שיצא שכרו בהפסדו, שהמים לא יהיו נקיים ויהיו שימנעו מחמת כן מלטבול. 3. עיין ב'תשובות והנהגות' והרחיב בזה באוצרות התורה (קונטרס מ"א חודש חשון תשס"ו) שמביא טענה זו של הרב פוזן, וחולק עליו שאדרבה כאשר יש פילטר מפסידים את שיטת הראב"ד. ולשיטתו אין

מנהג ישראל תורה

השקה כל הזמן

כדי להרויח את שיטת הראב"ד יש הרבה מקוואות שיש שם השקה כל הזמן [לדוגמא בסאטמר לפי הוראת האדמו"ר מסאטמר זצ"ל - הפתח לאוצר פתוח כל הזמן, וכן בבעלזא] והענין בזה שמהדרים לקיים את שיטת הראב"ד שצריך שישאר כ"א סאה מי גשמים ואם יש השקה כל הזמן נחשב שזה מקוה אחת שיש בו כ"א סאה.

עוד רווח יש בזה על פי המבואר בש"ך (ס"ק כ') שצריך להחמיר את שיטת רבינו ירוחם שצריך שיהא השקה כל הזמן, ולא מספיק השקה לזמן מועט (מ.מ.ש.).

ריבוי מים באוצר: וכלפי להרויח את שיטת הראב"ד באמצעות מה ששופך הרבה מים באוצר, כתב החזו"א (יו"ד סימן קכ"ג ס"ק ד') שאינו מועיל, וזה שטר מזויף מתוכו. ❖

להחמיר ולהרויח את שיטת הראב"ד, ולהקל בפילטר שיש בו חשש פסול של זוחלין, ולא שייך להחמיר כשיש חשש פסול מדינא. 4. גם הגר"ש שהתיר מדינא מכל מקום לא הסכים להכניס פילטר משום למיגדר מילתא.

3. גזירת חכמי הדור

גזירה: שמעתי מהג"ר יוסף קדיש ברנסדופר שליט"א שהרי כתב הרמב"ם (בהקדמה) שבכל דור צריך לציית לגזירות החכמים, שרואים לנכון לתקן לפי הנצרך באותה שעה. ולכן צריך לקבל את הסייג שקבעו גדולי ישראל שלא להכניס פילטרים למקואות, למרות שאין בזה דין של גזירת חז"ל, אך כך הגון לנהוג. וכן הורה אביו הג"ר מאיר ברנסדופר זצ"ל שלמעשה לא יכניסו פילטרים למקואות כי מי יודע מה ילד יום. אולם גזירה שלא נתקבלה לא חל על זה תורת גזירה, ושפיר נוכל לומר שמקוה שמיועד לטבילה דאוריתא חל בזה גזירת חכמי הדור שלא להכניס פילטרים, אך מקוה שמיועד רק לטבילה דרבנן למעשה לא נתקבלה הגזירה, וממילא אין בזה בית מיחוש.

במקוה 'רוזנקרנץ' בקריה החרדית בבית שמש אין פילטר, כדעת הגר"נ קופשיץ שליט"א שלא להכניס פילטרים גם כשמיועד לטבילת עזרא, ושמעתי מהג"ר יעקב פרידמן שליט"א שמצד הדין פילטר שהוא בתוך המקוה אין בעיה, ולא חשיב כזוחלין כיון שהוא בפנים בתוך הבור. והג"ר יהודה קיניגסופר שליט"א דיבר עם הגר"נ קופשיץ ואמר לו שהסיבה שהוא פוסל זה הוא בגלל שמתוך כך יבואו לעשות גם פילטר שאינו מותר עפ"י שורת הדין. אכן הוסיף הגר"י פרידמן שלגבי בריכות שהפילטר הוא מחוץ למקוה אסור משום שהוי כמו זוחלין, ופסול גם לטבילת עזרא כי בטבילת עזרא מותר רק בשאובין ולא מועיל טבילה בזוחלין. וכן שמעתי מהג"ר מאיר סירוטה שליט"א, שבפילטר של 'מי גלים' מותר מצד הדין לטבול לכתחילה, אפילו בטבילה דאוריתא, גם כאשר הפילטר פועל. ❖

'צואק הפסל'

אתרוגות, הצרות, והארות. נ"ד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823

הערות מבני החבורה

תגובה על העלון הקודם

על העלון הקודם, התקבל תגובה מאת הרב ישראל מאיר מורגנשטרן שליט"א, בן הג"ר דוד אריה מורגנשטרן שליט"א, בעל מחבר הקונטרס 'בירור דין הפילטרים' (ירושלים תשע"ב). ויובא בזאת ככתבו וכלשונו.

אני רואה שהמשיבים שם כבר הביאו מהקונטרס. אציין בקצרה רק מספר נקודות.

א. יש נקודה מרכזית שלא ציינו כל המשיבים, שהנושא שעליו דיבר **הגר"ש ואזנר** זצ"ל כפי המבואר בתשובתו היה כפי התכנון המקורי של 'מי גלים' בבניית הפילטר עפ"י הוראות **הגר"מ פוזן** שליט"א, אולם לאחר מכן הוכרחו לעשות כמה שינויים במבנה הפילטר כדי שיתפקד כראוי, כך שיתכן שפילטר זה של 'מי גלים' אינו עונה לדרישות של הגר"ש ואזנר בתשובתו. ק"ו הפילטר של החברה השניה ששונה לחלוטין במבנה, כפי שהארכנו בקונטרס בנושא.

ב. בעמוד השער נאמר שבכל המקוואות יש פילטרים חוץ ממספר בודדים, ברוך ה' בכל המקוואות בירושלים של המועצה הדתית אין פילטרים, בין במקוואות של טבילה דאורייתא ובין של טבילת עזרא, וכה יתן ה' וכה יוסיף.

ג. יש נושא שכלל לא הוזכר במאמרים בנושא, והוא המכשולות הרבים שנוצרים ע"י הפילטר, וחכם עדיף מנביא **הגריש"א** זצ"ל וגדולי ישראל שהתנגדו להכנסת דבר זה, היה בדיוק מהחשש ששינוי עלול לגרור לבעיות כשרותיות של המקוואות, וצדקו בדבריהם כפי שהראנו כמה אופנים בקונטרס, וכן מתאר **אאמו"ר** שליט"א שהלך עם **הגר"י פויפער** שליט"א בשליחות הגריש"א זצ"ל לבדוק מקוה אחד שהיה בו פילטר, מקוה זה בזכות הפילטר "חסכו" ולא החליפו את המים במקוה במשך כמה חדשים, כתוצאה מכך המים שבאוצרות עמדו ללא תנועה במשך חודשים אלו. ביקשו מהבלן לפתוח את מכסה האוצר ומחזה מצמרר נגלה לעיניהם – גן חיות של ממש, בעלי חיים קטנים וגדולים קיפצו מתוך המים שעמדו שם. וכאן הבן שואל, מה יעשה בלן של מקוה דאורייתא שטבלו בו מישהו עם מחלה זיהומית, וצריכים להחליף את המים, ולפתע יוצאים עם המים לתוך בור הטבילה מקקים וצפרדעים, מה יעשה הבלן? הפתרון פשוט, באין רואים ימלא מהברז את המקוה. ואם מדובר במקום שיש בלן יר"ש נקוה שיעמוד בנסיון, אך מה עושים במאות מקוואות שהבלן לא עונה במדויק לקריטריון הנ"ל ואין בור נוסף? זו דוגמא אחת מיני רבים (ראה עוד בקונטרס, ועוד במציאות), שכל המתמצא בתפעול מקוואות יודע כמה הבעיות חמורות, והתוצאות והמכשולות מי יסורם. (אגב, לאחר הוצאת הקונטרס העביר לי בלן אחד ממקוה שיש בו פילטר מסר, שבכל מה שקשור להלכה הוא לא מתערב, אך הבעיות החמורות שהוצגו כתוצאה מהפילטר הינם נכונות מאוד).

ד. בכל זה לא נגענו כלל בהיבט הבריאותי (ונשמרתם לנפשותיכם) של אי החלפת המים במשך חדשים רבים, כשהמים מתמלאים בחיידקים, והבלן צריך להשים כמויות אדירות של כלור שעוזרות באופן חלקי.

כתבתי כמה נקודות מקופיא, ויש להאריך עוד, אך אין הפנאי לזה. בהערכה רבה, ישראל מאיר מורגנשטרן.

המכון הטכנולוגי להלכה

מאיך בשיחה עם הרב אברהם משה הלפרין שליט"א מ'המכון הטכנולוגי להלכה', הוא קובע: כל אדם שחפץ לברר כשרות דגם מסוים, או חברה מסוימת מוזמן לפנות למכון, ויקבל את כל המידע הרלוונטי העדכני, שיש בזה חילוקי דינים בין חברה לחברה, ובין דגם לדגם. אולם זה ברור שאין לפסול את עצם מציאות הפילטרים על הסף, שכן גדולי ישראל סמכו את ידיהם על סוגים שונים אחרי בירור כשרותם. גם **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל שלמעשה לא הסכים להכניס את הפילטרים למקוה על הסף, מחשש תקלה ומשום שאין מכניסים דברים חדשים למקוה, אמר בפירוש שהפילטר הכשר הוא 'תיקון גדול' שמרבה טהרה בישראל. וכידוע **הגר"ש ואזנר** זצ"ל הכשיר לכתחילה דגם מסוים. ולכן פילטר שנבדק ואושר, אין בו בית מיחוש כלל. ❖